

Men kanskje er du sløvet av vanegjengeriet eller kan hende overvældet av noe tungt som truer med å knuse deg. Da følg det urgamle rådet — gå ut i naturen!

Den som faller i sjøen må svømme, den som gir seg ut på vidda må møte dens krav. Han må se selv, må til og med selv bestemme retning og vei. Han blir et menneske for seg selv.

Og dagen lønner ham med gleden ved det enkleste måltid, solen med sitt lys, natten med sin søvn. Døgnet skjenker ham sin rytme. Da er det også at dagene møter ham som nye, slik de møtte ham i barnets verden, og er de klare gir de utsynet over de mange blåner, både de langt utover og de dypt innover mot sjeledypet.

Fra Edvard Løchens bok: Under vandring

Nesjø/Essandsjø — oppdemningen og fisket

AV TORE ØVERLAND

Ei stor gryte av myr og frodige bjørkelier er blitt omdannet til et blått hav inne i fjellheimen.

Nedalen og myrene var spesielt kjent for sitt rike fugle- og planteliv, (men hadde også en mangfoldig terrestrisk fauna). Vatnet omskapte livsmiljøet for både dyr og planter, og de vannlevende overtok de gamle landområder.

Essandsjøen er blitt oppdemt i flere etapper med den første allerede i 1940 på 1,3 m. 7 år seinere var den trinnvis øket til 6 m demming.

Nesjø ble begynt fylt 22/5-1970 og skal ha en reguleringshøyde på 23 m. Essandsjøen blir dermed demt med 6,6 m. Høgste vannstand i Essand-Nesjø når da opp i kote 729. Arealet av det fulle basseng blir 66 km² der Essandsjøen utgjør ca. 27 km². Vannanalyser forteller at Nesjøen ligner de fleste Trøndelagsvatn, er svakt surt (pH ca. 6,5) kalkfattig og med siktedyp på 4,5—6 m plasserer det mellom de humusfattige og middels humusrike vatn.

Fiskeriundersøkelsene i området ble innledet allerede i 1943 av dr. phil. Erling Sivertsen ved DKNVS-Museum. Med de begrensede økonomiske midler som kunne disponeres for dette har E. Sivertsen og hans familie nedlagt et stort arbeide for å kunne følge utviklingen i Essandsjøen.

Undersøkelsene er i år intensivert og økonomiske midler er stilt til disposisjon både fra konsesjonsavgiftsfondet og Trondheim E-verk, og det er å håpe at det i årene framover kan være mulig å følge utviklingen, fiskenes vekst og ernæring, rekruttering og vandringer, plankton og de fysikalske kjemiske forhold i vatnet.

HVA HAR FISKEN SPIST?

Ser en på spiseseddelen (mageprøver) for ørret og rør fra Essandsjøen i 1943 etter den første moderate oppdemning, er denne sammensatt av mange svært verdifulle næringsdyr som hadde sin opprinnelse i den naturlige Essandsjø. For bare å nevne noen få så var marfloa (*Gammarus*) et av de dominerende næringsdyr i fiskemagene, og fantes hos praktisk talt alle de undersøkte fiskene. Videre var strand- og skivesnegler, døgn og vårfluellarver viktige næringsdyr. Undersøkelsene i 1949 og -50 avslørte store forandringer i ernæringen. Marfloa var totalt borte og strandsnegler syntes også å mangle. Mageinnholdet besto i første omgang av småkreps, stein- og vårfluellarver, ertemuslinger og skivesnegler.

I 1970, som var første demmingsår for Nesjøen, viste prøvene fra juli at ørreten beitet på døgnfluellarver, en del meitemark og fjærmygglarver. Røren holdt seg til plankton og linsekreps i tillegg til døgnfluellarver. De nye neddemte områder utover sommeren ga fisken rikelig og lett tilgang av «jordlevende» smådyr som kom fram fra sine tidligere oppholdssteder for å flykte fra vatnet. I mageinnhold av fisk fra juli 1971 var meitemarken den som forekom i størst mengde, dessuten larver og pupper av fjærmygg.

For juli 1972 viste prøvene ensidig kost både for ørret og rør, og besto vesentlig av linsekreps, larver og pupper av fjærmygg.

HVORDAN REAGERER DE ULIKE NÆRINGSDYR PÅ VARIASJONEN I VANNSTANDEN?

Planteetende bunndyr som marflo og snegler vil ikke tåle heving og senkning av vannstanden, og disse vil forsvinne. Dyregrupper som filtrerer vatnet, plankton og ertemuslinger og endel fjærmygglarver har større muligheter for å kunne greie seg. Linsekreps og enkelte arter fjærmygg vil ha en kraftig oppblomstring første tiden etter regulering.

Faunaen i et regulert basseng blir stresset, noe som fører til artsfattighet, men ofte stor individrikdom. For fjærmyggens vedkommende vil dette føre til at klekkeperioden vår-sommer blir kort og intens. Fisken vil på denne tiden ha god tilgang på mat, men så plutselig er alt over. I et naturlig vatn vil den ene arten fjærmygg avløse den andre og fisken har jevnere med denne sorten mat.

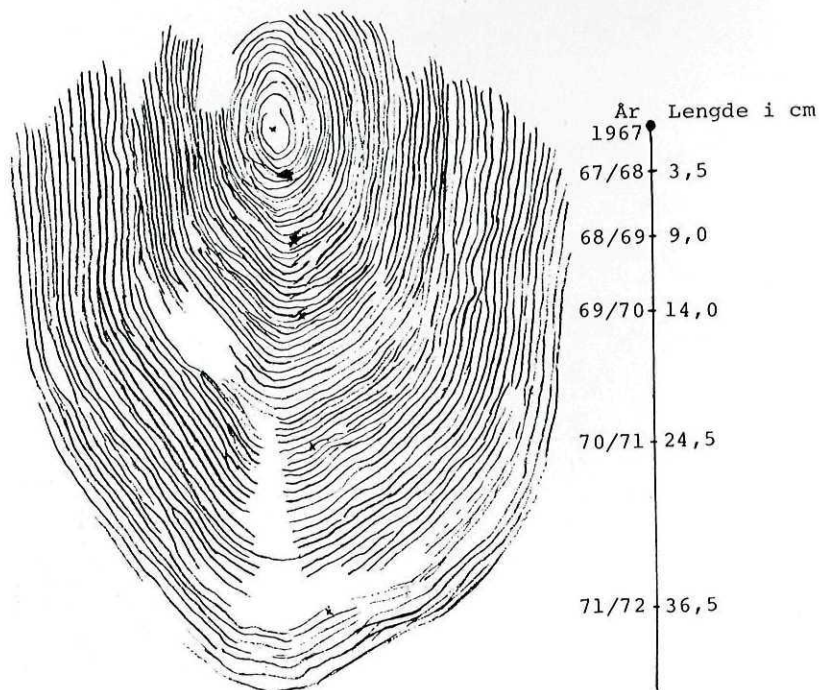
Ei stor gryte av myr og frodige bjørkelier er blitt omdannet til et blått hav inne i fjellheimen.

Foto: Per Amund Strickert

Demmingeffekten vil etter hvert forandre karakter. Den spesielle og kraftige oppblomstring vil bare vare noen få år (korttidseffekt) for at vatnet så stabiliserer seg på et nivå med lavere fiskeproduksjon enn det tidligere hadde (langtidseffekt). Planktonorganisme vil tåle reguleringen best, og fisken vil også derfor være nødt til å gå over til mer planktonisk næring. Fisken vil ved overgang til planktonføde vanligvis forringes. Energiforbruket øker ved overgang til opptak av finpartiklete næringsenheter, og fiskens tilveksthastighet reduseres. Hos røren stagnerer også veksten sterkt ved kjønnsmodning.

HVORDAN HAR ØRRETTEN VOKSET I NESJØEN?

I sine 3 første år fra 1967 har fisken hatt en moderat vekst med 5,5 og 5 cm beregnet tilvekst i sitt andre og tredje år. Som

Skjellprøve av ørret fanget 27/7-1972, 40,5 cm lang, 830 g.

nevnt ble oppdemning påbegynt i mai 1970, og lengdetilveksten i dette året er beregnet til 10,5 cm. Også neste år vokste fisken godt (12,5 cm). Virkningen av det store og lettvinde tilbud av mat gir seg snart utslag i økt fiskevekst. Men om kvantiteten av fisk øker på grunn av neddemning så er kvaliteten ikke så god mener mange. I årene som kommer vil forholdet mellom ørreten, røren og laken forandre seg til fordel for den som tåler forholdene i den nye sjøen best.

Erfaringer en har fra andre regulerte vatn, viser at næringsdyrproduksjonen har en forskyvning mot en større andel plankton. Røren som er kjent som planktonspiser vil lettere kunne tilpasse seg enn ørreten som i mye større grad lever av bunndyr. For gytinga vil også røren ha stor fordel framfor ørreten i og med at den kan gyte i selve vatnet. Rart nok ser det også ut til at Essandsjøens tilløpselver fullstendig domineres av gytende rør. Ørretens

«Skrovmt» i Nedalen.

Foto: Knut Bakken

viktigste gyteområder var i Esna, men ved neddemningen vil disse forandre karakter og miste egenskapen som egnede gyteplasser for ørreten.

Litteraturen forteller at lake er en torskefisk og som sin slektning i havet gyter den enorme eggmengder (35000-5 millioner). Eggene legges i desember-mars fra 2—50 m dyp, helst på fast bunn og kan spres rundt i vatnet. Etter at plommesekken er opptært livnærer yngelen seg av plankton, men blir som større nokså glupsk og altetende. Kjønnsmodenhet kan inntre allerede etter 2—3 år. Kjøttet er kvitt, fast og velsmakende spesielt om vinteren da laken er en meget aktiv vinterbeiter.

